

за да отхвърлят твърдението за пролетарското положение на народното учителство, предимно наблъгаха, че учителството работи въ института „народно образование“, който не е класовъ, а „народенъ“ институтъ и, следователно, за *експлоатация* не може да става и дума. Може да има *недоплащане*, обаче това още не значи експлоатация. „Толкозъ народа може, толкозъ плаща!“... Както се вижда, крайно наивенъ възгледъ. Други пъкъ, като напираха на свръзката на народното учителство съ „културната и правова“ държава, изкарваха го за бюрократъ. Безъ да влизаме въ детайлно посочване и изследване на всички съображения, които се правѣха за оборването на тезата за пролетарското положение на народното учителство, ние на кратко ще развиемъ нашето гледище.

Наистина, народното учителство е интеллигентски нисшъ слой и твори „духовната култура“, но не въ едно капиталистическо предприятие, устроено за прѣки печалби, а въ единъ общественъ, но класовъ институтъ на днешната държава. Никой не може да оспорва класовия характеръ на днешната държава, предназначението на която е да подпомага капитала въ неговото саморастение и да противодействува на всички революционни сили, които искатъ промѣната на днешнитѣ обществени отношения. Държавата урежда, наистина, „обществени институти“ не съ цель за прѣка печалба, какъвто е инсаитута на „народното образование“, а съ цель да достави по-годенъ живъ материалъ на частния или общественъ капиталъ, за да се оплодява побърже. Нека никой не забравя, че цельта на днешното производство е капиталистическата печалба. Народното учителство е именно работникътъ въ този общественъ институтъ. Какво, прочее, може да бжде социалното положение на този наемникъ тукъ? Или бюрократическо, или пролетарско, другъ отговоръ нѣма. Какво значи да бждешъ бюрократъ? — Споредъ насъ, бюрократътъ е наемникъ, но той е и *ортакъ* на буржуазията, частица отъ нейния изпълнителенъ комитетъ — правителството; бюрократътъ е прѣко заинтересуванъ отъ добрия вървежъ на капиталистическитѣ предприятия и поддържане на днешната обществена наредба, защото той не е съвсемъ лишенъ отъ срѣдствата за производство. Като такъвъ наемникъ, бюрократътъ е добре плащанъ и добре гледанъ, т. е. въ материално, правово и морално отношение той не е онеправданъ. Той е именно привилегированъ наемникъ. Съ народното учителство въпросътъ не стои така. То не е никакъвъ ортакъ на буржуазията, лишено е отъ срѣдствата за производство, наемникъ е и експлоатирано, както вече видѣхме. Материално, морално и правово народното учителство е поставено наравно съ пролетариитѣ. Ние, обаче, ще отидемъ по-нататкъ.

Народното образование е изникнало исторически отъ нуждитѣ на капиталистическото производство. Народното училище, съ своя принципъ на задължителното първоначално учение, е такова за приготвянето, модифицирането¹⁾ на работническата сила. Тукъ се крие

¹⁾ Тази дума ние я употребяваме, не въ смисълъ на каквато и да било модифицираностъ, а само въ смисълъ на такава, която има влияние за увеличение размѣра на прибавъчната ценностъ.